

בבא מציעא כו

משה שווערד

1. תוי"ט על מסכת בבא מציעא פרק ב משנה ג

מצא בגל וכו' הרי אלו שלו - כתב הר"ב מפני שיכול לומר של אמוריים וכו'. לישנא דגמרא. ותנא בא"י קאי משום הכי נקט אמוריים וה"ה של שאר עם ועם במדינה ומדינה. וכתב הרמב"ם בפרק ששה עשר מהלכות אבידה והוא שימצאהו מטה מטה כדרך כל המטמונים הישנות. אבל אם מראין הדברים שהן מטמון חדש אפילו נסתפק לו הדבר הרי זה לא יגע בהן. שמא מונחים הם שם ע"כ. והטור ריש סימן ר"ס התנה עוד שזה הגל והכותל אין זוכרין מי בנאו ולא היה מימות עולם בחזקת זה שדר בו עתה ובחזקת אבותיו ע"כ. ...

2. דבר יעקב מסכת בבא מציעא דף כה עמוד ב

כא [תנא מפני שיכול לומר לו של אמוריים הן אטו אמורים מצנעי ישראל לא מצנעי לא צריכא דשתיך טפי - [1] בפשטות יוצא דכותל ישן היינו כותל שהיה מזמן האמוריים וכותל שנבנה אח"כ הוי בכלל כותל חדש, וכ"כ הריטב"א [ד"ה כיצד]. וכן נראה מהשיטה בשם ר' יונתן שמבאר דשתיך העלה חלודה רבה שניכר שזה הכותל מימי יהושע בן נון היה.

[2] השו"ע [סימן רס - א] פסק כמו הרא"ש שמבאר דכותל חדש הוי היכא דידוע שנבנה ע"י מי שגר שם עכשיו או מורישיו שאז אין בעה"ב מתיאש, וכותל ישן הוי שאין זוכרים מי בנאו ואפשר שהיה מזמן האמוריים ודאי נתיאשו בעליו. וכתב הגר"א [סק"ח] דלפ"ז הא דקאמר של אמוריים לאו דוקא, דאפ' נבנה ע"י ישראל שאינו מאבותיו כיון דשתיך טפי ודאי לאחר יאוש הוא. בחי' הריטב"א מביא י"מ דשל אמוריים דוקא, והריטב"א חולק ומבאר דשל אמוריים לאו דוקא.

3. דף על הדף בבא מציעא דף כה עמוד ב

בגמ': מצא בגל ובכותל ישן הרי אלו שלו וכו' תנא מפני שיכול לומר לו של אמוריים הן. במרגליות הים [סנהדרין צד, ב] הקשה, למה נקטו "אמוריים" שקדמו להם אלפי שנים ולא אמרו של "בבליים" שהיו בימי בית שני קרוב לזמנם.

וביאר, בדממון של הבבליים היה דין שלל ושייך לכל אחד מישראל, וזכה בזה בעל הבית לעצמו, מה שאין כן בשל אמוריים לא היה דין שלל, ואסור לכל אחד לקחת לעצמו, והרי זה אבוד מכל ישראל, וכמו שכתב הרא"ש (סי' ט), דמה שנשאר טמון מן האמוריים לא היה לאותו שנפל הקרקע לחלקו, אלא היה מחולק לכל ישראל, ואחר שעמד שם הרי הוא כאבוד מכל ישראל, והרי הוא של מוצאו. [ועיין שם ברא"ש שדן שיקנה בעל הבית מדין חצר].

כתב הרמב"ם (פ"ז מהל' גזילה ואבידה הלכה ח), 'והואיל וחצרו של אדם קונה לו שלא מדעתו, למה לא יקנה בעל החצר זה את המטמון שבתוך הכותל הישן וכו', מפני שאינו ידוע לו ולא לאחרים וכו', והוא אבוד ממנו ומכל אדם לפיכך הוא של מוצאו'. ועיין במרדכי שכתב, דכיון דאין דבר ההווה כשאר המציאות שפעמים הווים לבוא לא זכו הבעלים הראשונים בו, כי כשקנאו לא העלה על לב לקנות המטמון, ומסיק הדין באחד שקנה בדיל מהנכרי ומכרו לישראל ונמצא בתוכו כסף הרי הוא של ישראל השני שלא קנה אותו ישראל הראשון הואיל ולא ידע בו.

בשם משמואל (פר' חיי שרה) דן בשאלה, איך היה מותר לאברהם להתאוות למערה אחר שלא באה לידו מאת ה' ממילא, ולא עוד אלא שהרבה רעים והפציר למוכרה לו, דזה אסור מדינא, והם לאוי דלא תחמוד ולא תתאוה כמו שכתב הרמב"ם (פ"א מהל' גזילה ואבידה הלכה י), 'כל המתאוה ביתו וכו' של חבירו, וכן כל כיוצא בהן משאר דברים שאפשר לו לקנותן ממנו, כיון שחשב בלבו היאך יקנה דבר זה ונפתה בלבו בדבר, עבר בלא תעשה, שנאמר לא תתאוה, ואין תאוה אלא בלב בלבד', ובהלכה ט' שם כתב, 'כל החומד עבדו או אמתו או ביתו וכליו של חבירו, או כל דבר שאפשר לו שיקנהו ממנו, והכביד עליו ברעים והפציר בו עד שלקחו ממנו, אף על פי שנתן לו דמים, הרי זה עובר בלא תעשה, שנאמר לא תחמוד', ובספר החינוך כתב,

שגם בן נח מוזהר על לא תתאוה, מפני שהוא ענף גזל, ואם כן מי התיר לאברהם לעשות ככה. ולא עוד, אלא שהכתוב משבח את שרה, דזממה שדה ותקחהו, זממה ונטלה שדה המכפלה ושם נקברה, והרי היתה עוברת על לא תתאוה.

ברם במערת המכפלה היה בה מטמון רוחני זה, דהיינו קבורת אדם הראשון ופתח גן עדן, שלא היה נודע לשום אדם ואינו רגיל להמצא, לא זכה בו עפרון כלל, וגשמיות המערה היתה טפלה למטמון היקר הזה, ומעתה יש לומר בסברא, דמאחר שלא זכה בעיקר לא זכה בטפל, וכמו שמצינו לגבי הוצאת שבת דהיכי דפטור על העיקר פטור על הכלי שטפל לו. ואפילו אי תימא שזכה בגשמיות המערה, מכל מקום מאחר שזכה אברהם במטמון הרוחני שבה, ושוב לא עדיף מחצר שאין בו דין חלוקה דיכולין לומר גוד או אגוד ואפ"ל עשיר לעני דאגוד איכא גוד ליכא, ואין זה בכלל לא תתאוה ולא תחמוד, מה גם כאן ששל אברהם היה העיקר ולזה היתה כוונתו, ושל עפרון היה הטפל ואין שייך בו חלוקה, ואם כן באמת מותר היה לאברהם, ואין בזה משום לא תתאוה ולא תחמוד.

4. דבר יעקב מסכת בבא מציעא דף כה עמוד ב

כ] תנא מפני שיכול לומר לו של אמוריים הן אטו אמוריים מצנעי ישראל לא מצנעי לא צריכא דשתיך טפי - הראשונים נחלקו האם קאי גם על גל או דקאי רק אכותל. [1] רש"י [ד"ה תנא] והרמב"ם [גזו"א טז - ז] והריטב"א ור' יונתן בשיטה כתבו דאתרוויהו קאי. וכן מבאר הריצב"ש בשיטה דברי רש"י שפירש במשנה גל של אבנים מחומה נפלה, דהוזקק לפרש כן שמירי בחומה ישנה שיכול לומר של אמוריים ובדשתיך טפי. [2] אבל בתוס' ר"פ [ד"ה בגל] כתב דישן קאי אכותל ולא אגל, דגל הוי לעולם כמו חציו ולחוצ, דפשיטא דבני רה"ר הניחוהו שם.

5. ספר שערים מצויינים בהלכה

בכותל חדש כו' מחציו ולפנים של בעל הבית. הטעם לזה | כתבו התוס', דבעה"ב אינו שוכח חפציו ימים רבים. ובח"י הריטב"א (החדשות) מפרש, מפני שיש הוכחה כי הוא הניחו שם, כי בני רה"ר לא היו מניחים אותו שם, ואפילו ידם מגעת שם, וכל שהניחו בעה"ב אינו מתייאש ממנו וכו'. וכ"כ בח"י

6. ריטב"א על בבא מציעא דף כה/ב

תנא מפני שיכול לומר של אמוריים הוא וכגון דשתיך טפי. והקשה ר"י והלא ישראל זה בא ונותן סימניה והיאך אתה אומר דשל אמוריים הוא, ותירץ ז"ל דה"ק דכיון דשתיך טפי הבעלים מתייאשים מפני שיודעים דמאן דמשכח להו תלי באמוריים, ונכון הוא:

7. תוספות מסכת בבא מציעא דף כו עמוד א

דשתיך - וא"ת וליקני ליה חצירו לבעל הגל או לבעל הכותל וי"ל דאין חצר קונה בדבר שיכול להיות שלא ימצאו לעולם כמו הכא שהוא מוצנע בעובי הכותל ...

8. דבר יעקב מסכת בבא מציעא דף כו עמוד א

ג] בא"ד - וי"ל דאין חצר קונה בדבר שיכול להיות שלא ימצאנה לעולם כמו הכא שהוא מוצנע בעובי הכותל - וכ"כ הרא"ש דחצירו אינו קונה לו בדבר שאין עתיד להמצא. בתוס' ר"פ כתב דבעינן דבר שרגיל למוצאו שם. וכ"כ הג' אשרי והג' מיימוני [גזו"א פט"ז אות א] בשם הראב"ה והר"י. וכן פוסק הרמ"א [סימן רסח - ג]. [1] סברת תוס' י"ל דהא דחצירו קונה שלא מדעתו היינו משום שמסתמא דעתו לקנות כל דבר שיכנס לחצירו, אבל דבר שלא מעלה על דעתו אינו חושב עליו וחסר כוונה לקנות.

2/ בשי' ר' שמואל [סימן לד - א] מבאר סברת התוס' דגדר חצר הוא שהחצר הוי רשות המחזיקה עבור הבעלים, והיכא דאין סופו להמצא לא מיקרי שהרשות מחזיקה עבורו.
3/ האבן האזל [גזו"א טז - ח] מבאר סברת התוס' שכלפי חפץ זה הוי החצר כחצר שאינה משתמרת לדעתו.

9. דף על הדף בבא מציעא דף כו עמוד א

דשתיך טפי. הקשו הראשונים אמאי לא נימא דחצר של אדם קונה לו שלא מדעתו ויקנה חצירו לבעל הכותל. והרבה תירוצים נאמרו בזה.

א. בתוס' תירצו דחצר אינו קונה בדבר שיכול להיות שלא ימצאו לעולם.

ב. מהרמב"ם (פט"ז דגניבה ואבידה ה"ח) יוצא דמשמון הוה אבודה ממנו ומכל אדם.

ג. בראב"ד (שם) תירץ דהו"ל חצר שאינה משתמרת דאינה קונה.

ד. הרא"ש תירץ דכיון שכבשו ישראל א"י מה שנמצא הי' שייך לחלק לכל ישראל, וכ"ת תקני לי חצירו אחר שנתייאשו ממנה ישראל, הו"ל באיסורא אתי ליד', ולא קנאה לא הוא ולא דאתי מחמת'.

ה. במרדכי (סי' ק"ח) תירץ כעין תוס' אבל קצת שונה, שבדבר שאינו רגיל להיות, אינו עולה על דעתו שיזכה לו חצירו.

10. דבר יעקב מסכת בבא מציעא דף כו עמוד א

[ז] תנא אם היה הכותל ממולא מהן חולקין פשיטא - רע"א מקשה מאי פשיטא, אדרבה אינו מובן למה הדין יחלוקו ולא אומרים שהמוצא מוחזק והמוציא מחבירו עליו הראיה. ואם בעה"ב נחשב למוחזק א"כ צריך הכל להיות שלו.

I. הרישב"א מבאר כיון שהכותל מלא מהם ומילתא דספיקא היא לא שייך אלא יחלוקו, דהוי כמאן דתפסי תרווייהו ועומד בחזקת שניהם.

II. האילת השחר מבאר שבעה"ב נחשב מוחזק בחצי ולפנים ולא בחצי ולחוץ ולכן בזה נחשב המוצא מוחזק ומש"ה חולקין.

III. גזלת משה

אם הי' כותל ממולא מהן חולקין. דיש ספק אם הבעה"ב הניחו או אחד מצני רבי' הניחו וממון המועל בספק חולקין. והנה הקשה הרעק"א למה חולקין והלא המולא הוי מוחזק והמוציא מחבירו עליו הראי' ואי נימא דכיון דהוא צחור הכותל הבעלים מקרי מוחזקים אי"כ צריך להיות כולו של בעה"ב ע"ש, וי"ל לתרץ דצין הבעה"ב וצין המולא לא מקרו מוחזקין, הבעה"ב לא מקרי מוחזק משום דכתבו התוס' דד"ה דשתיך וכו' דהיכא דמוציא בעה"ב הכותל אינו קונה בקנין חצר וכיון שלענין קנין לא מהני כך לא מקרי מוחזק כמו שכתבו התוס' לעיל ה: דד"ה או דלמא וכו' דאם רכוב לחודיה לא קני אז גס לא מקרי מוחזק ע"ש, והנה גס המולא לא מקרי מוחזק דחזינן דהתוס' כתבו דצ"ב ב. דד"ה לפיכך וכו' דכותל צין שני הצדדים וכל אחד

עומד שהכותל שלו אז אפי' אם נפל לרשות דהד מנייבי חמרינן יחלוקו דהא דחמרינן המולא מחבירו עליו הראי' היינו דוקא אם מתחילה הי' מצורר הדבר וצדקות אחד נולד הספק אבל הכא מעיקרא נולד הספק ואם היו צדין לחלוק בעוד שהכותל קיים היו חולקין צדקה מספק הלכך אפי' נפל לרשות דהד מנייבו לא יפסיד האחר כוחו ע"ש (ועיין מה שכתבתי שם בתוס' דילפינן האי דינא מכא דקיי"ל לעיל ו: דתקפו כהן מוציאין מידו ע"ש) וא"כ כאן ג"כ כיון שהספק כבר נולד בזמן שהכספה עוד הי' צדוק הכותל אי"כ אע"פ שהמולא תפסה לא מהני תפיסתו ולא נהי' מוחזק ע"ש דתפיסה לאחר שנולד הספק לא נכ"י מוחזק ולכן חמרינן יחלוקו, אבל מ"מ קשה מאי מקשי בגמרא פשיטא והלא כל דין דתפיסה לאחר שנולד הספק לא מהני

11. תוספות מסכת בבא מציעא דף כו עמוד א ד"ה לעולם מעשר

לעולם מעשר - ואין לתלות דמן המוכרין נפלו וכבר מעות חולין הן שנתחללו על הבהמה [1] דאזלינן בתר לוקחין דהוו רובא דמוכר אחד מוכר לכמה בני אדם [2] ועוד דמוקמינן להו אחזקה דהוי מעשר.

12. תוספות מסכת בבא מציעא דף כו עמוד א

בהר הבית לעולם חולין - וא"ת והא אמרינן פרק הרואה (ברכות דף סב:) לא יכנס אדם בהר הבית במעות הצרורים לו בסדינו א"כ מסתמא של הקדש הם ונפלו מן המביאין ללשכה בניסן וי"ל דאין אסור ליכנס אלא במעות הצרורים לו בסדינו בפרהסיא דנראה שנושא אותם לסחורה וגנאי הוא וכענין זה אפילו של הקדש אסור אבל בידו אפילו הם של חולין מותר ליכנס [ועיין תוס' פסחים ז.].

13. דבר יעקב מסכת בבא מציעא דף כו עמוד ב

ט] וחד מינייהו אחולי אחליה למנתיה לגבי חבריה - בשי' ר' שמואל [סימן לז - ג] מקשה איך מהני מחילה להקנות ממון בעין, [1] ותירץ דע"כ לשון מחילה לאו דוקא אלא דהקנה לו דאחד מדרכי הקנינים. [2] עוד תירץ דמירי שהאחד הפקיר חלקו ואז כתב השעה"מ [סימן ער"ה - א] דאפשר שהשותף השני מיד זוכה מהפקר בלי מעשה קנין.

14. ספר שערים מצויינים בהלכה

✓ ואמר רבא ראה סלע שנפלה וכו'. כתבו כמה ראשונים דגרסינן רבה [דהוא רבה בר נחמני] שאם אתה אומר רבא [בריה דרב יוסף בר חמא] דהוא בר פלוגתיה דאביי, הא סלע דבר שאין בו סימן הוא, ורבא אמר לעיל (כא:) יאוש שלא מדעת הוי יאוש, והיכי משכחת לה לפני יאוש וכו'. וכתב הרשב"א דמסתברא טפי דרבא גרסינן, משום דאיתמר בתר אמר רבא האי דאמרת בשלשה כו', דכיון דליכא אלא שנים, הך דנפל מיניה לא מייאש, ובוה אפי' רבא מודה, דהו"ל כדבר שיש בו סימן, וא"צ למחוק הספרים. [וכ"מ ממה דאמרי' אח"כ עוד

15. דבר יעקב מסכת בבא מציעא דף כו עמוד ב

יא] ואמר רבא ראה סלע שנפלה נטלה לפני יאוש ע"מ לגזולה עובר בכולן משום לא תגזול - בשי' ר' שמואל [סימן לח] מביא דמקשים העולם [וכן מקשה האמרי משה סימן לד - ד] אמאי קאמר עובר בלא תגזול ולא קאמר עובר בלא תגנוב, שהרי גניבה הוי בלי ידיעת הבעלים והכא הבעלים אינם יודעים מהגניבה, ונ"מ שיהיה חייב בכפל...

בשי' ר' שמואל מביא תירוץ הגרי"ז, דהנה בגונב מהגנב שנתמעט מהפסוק וגונב מבית האיש ולא מבית הגנב, שיטת הקה"ח [סימן לד - ג] והנה"מ [סק"ה] שנתמעט לגמרי מכל דיני גניבה וגזילה [וחייב קרן בתור מזיק], וגם אינו עובר בלאו דגזילה או גניבה. האו"ש [גניבה א - יז וג - ב] והאמר"מ [סימן לד] והחזו"א [ב"ק סימן טז] חולקים וס"ל שרק נתמעט מכפל. וביאר הגרי"ז שגם לפי האחרונים האלו באמת נתמעט מכל הפרשה של גניבה, והא דחייב קרן היינו משום שבכל גניבה איכא ג"כ גזילה, דבגזילה התורה לא קבעה תנאים מיוחדים כדי להתחייב, אלא כל הלוקח ממון חבירו הוי גזילה, ואם מיטמר מאינשי נוסף איסור נוסף של גניבה המחייבת כפל, אבל כל גניבה הוי ג"כ גזילה. ולפ"ז ניחא דקאמר הכא שבגניבת אבידה עובר בלא תגזול, ואינו עובר בלא תגנוב [ופטור מכפל] כיון שנתמעט מקרא דגונב מבית האיש. מיהו לפי הקה"ח שסובר שהוי מיעוט גם מלאו דגזילה מקשים האמר"מ ור' שמואל למה קאמר רבא שעובר בלא תגזול, וע"כ צ"ל שהקה"ח סובר שאבידה הוי ברשותו ומש"ה לא נתמעט.

16. ספר שערים מצויינים בהלכה

ראה סלע כו' עובר בכולן. עי' בספרי (פ' תצא) דמשמע שעובר גם על "לא תראה את שור אחיך". ועי' ברמב"ם (אבידה פי"א ה"א-ה"ב) וסה"מ (מל"ת רסט), והאריכו בענין זה בעמק הנצי"ב (לספרי שם) וביאור הגרי"פ לרס"ג (ל"ת קכא). ועי' בסה"מ להרמב"ם (מל"ת רצו) שלפעמים כשגורם שיהא ממון חבירו אבוד, עובר על "לא תעמוד על דם רעך". [ועי' בספר החינוך (מצוה רלז) ובשע"ת לרבינו יונה (ש"ג אות ע). ועי' בשער משפט (סי' כה סק"ב) אריכות בזה. וע"ע בשו"ת משכנ"י (חומ"ס יב) ונפש חיה (לקמן לא). ומשך חכמה (קדושים יט-טו) וחפץ חיים (רכילות באמ"ח כלל ט סק"א) שהאריכו בדברי הרמב"ם הנ"ל, והמסתעף מזה]. ועי' ברבינו בחיי (תצא כב-א) שמשמע שיש בזה גם משום מצות "ואהבת לרעך כמוך". ועי' בספר החינוך (מצוה רמג) ובסה"מ להרמב"ם (מ"ע רז). וע"ע מזה בשו"ת הררכ"ז (סי' תרכח) ובספרו מצודת דוד (מצוה תעב). ועי' ברמב"ם (תשובה פ"ד ה"ג) שהשבת אבידה נמנית בין הדברים שא"א לו לשוב בתשובה גמורה, שהמוצא אבידה ואינו מכריו עליה, לאחר זמן כשיעשה תשובה אינו יודע למי להחזיר. וכ"כ בספר חסידים (סי' יט). ועי' בשע"ת לרבינו יונה (שער א אות נב) ובחיבור התשובה להמאירי (עמ' עו).

17. ספר שערים מצויינים בהלכה

ומה שאין מברכין על מצות השבת אבידה אף שמקיים מצוה — כתבו הראשונים כיון שאינה תלויה בו בלבד, אלא גם באחרים, ושמה לא ירצה בעל האבידה לקחתה [עי' שו"ת תמים דעים להראכ"ד סי' קעט בשם העיטור, תשו' הרשב"א ח"א סי' יח, אבודרהם תפלת חול שער ג], או מטעם שכל דבר שיש בו לאו אין מברכין עליו [עי' תמים דעים שם בשם י"מ], או מטעם שאין מברכין על מצוה שכלית [עי' כד הקמת ערך ציצית], או מטעם שמברכין רק במצות שיש זמן שחייב בהם ויש זמן שפטור בהם, אבל מצות שלעולם חייבים בהם ואין עתים להפטור מהם אין מברכין, [עי' או"ו הל' ברכת המוציא אות קמ].

18. ספר שערים מצויינים בהלכה

ואע"ג דחזרה לאתר יאוש מתנה הוא דיהיב ליה ואיסורא דעבד עבד. [כתב הרמב"ן (מלחמות) וזו כיון שנטלה לגזולה ולא להשיבה, הרי היא כמונחת בקרקע, ונקנית ביאוש מטעם אבידה, דבשלמא הכא שנטלה בתורת אבידה ולא ע"מ לגזולה, קודם יאוש, דא"א לקנותה ביאוש מפני שידו כיד הבעלים ושומר שכר שלהם הוא, הלכך לעולם אינה נקנית ביאוש, הואיל וישנה ברשות הבעלים, אבל בזו שע"מ לגזולה נטלה, הרי היא לבעלים כמונחת בקרקע, ונקנית ביאוש לגמרי וכו'.] [וכ"כ בח"י

19. דבר יעקב מסכת בבא מציעא דף כו עמוד ב

[ג] ואף על גב דחזרה אחרי יאוש מתנה הוא דיהיב ליה ואיסורא דעבד עבד - כתבו הראשונים [בעה"מ, רמב"ן, ריטב"א וראב"ד בהשגה לבעה"מ] דהמילים האלו אינם מהגמ' אלא הם הוספה של ר' יהודאי גאון. מיהו גם הרי"ף והר"ח גרסו כן, וכן מבאר הרמב"ם [גזו"א יד - ו].

ותמהים הראשונים למה יקנה ביאוש הרי הוא גזול וקי"ל דגזול אינו קונה ביאוש. עוד הקשו דגם אבידה אינה נקנית ביאוש היכא דבא לידיה קודם יאוש, כיון שבאיסורא בא לידיה, והכא האבידה באה לידו לפני יאוש. הראב"ד מוחק גירסא זו.

הבעה"מ מתרץ כיון שנתכוון לגזולה דינה כגזילה, והכא גרסינן אמר רבה, ורבה לשיטתו שאית ליה [בב"ק סו א] דיאוש קונה בגזילה מדרבנן. המלחמות מקשה שהרי"ף כתב גירסא זו להלכה [וכן קשה מהרמב"ם והרא"ש שכתבו כן להלכה - תו"ח].

הרמב"ן [במלחמות ובחידושו] מתרץ על הקושיה השניה דהא דאין אבידה נקנית ביאוש ה"מ כשהגביה ע"מ להשיב, וא"כ הוא שומר האבידה עבור הבעלים ונעשית ידו כיד הבעלים, ולכן לא מהני יאוש דהוי יאוש לחפץ שמונח ברשות הבעלים, ויאוש ברשות לא מהני, אבל הכא מגביה ע"מ לגזול ואין ידו כיד הבעלים ולכן קונה ביאוש. ועל הקושיה הראשונים שהוי גזול וגזול אינו קונה ביאוש, מתרץ הרמב"ן דגזילה ואבידה היא, ונקנית ביאוש מדין אבידה. [עיין לעיל כא: אות א ואת יא].

האחרונים מקשים דמ"מ כיון שהוי גזול חייב בהשבה מדין גזול, ומצד חיוב גזילה לא מהני יאוש. וכע"ז מקשה הר"ן דההבדל בין גזילה שאינה נקנית ביאוש לאבידה שנקנית ביאוש, שזה בא לידו בהיתרא וזה באיסורא, וא"כ הכא שבא לידו באיסורא [אפ' נאמר שדינו כאבידה] אינו קונה ביאוש.

א. האמר"מ [סימן לב - לח] וחי' ר' מאיר שמחה ור' שמואל [חי' ב"ק סו"ס כג ושי' ב"מ סימן לט - ב] מתרצים הא דגזול אינו קונה ביאוש משום שבאיסורא בא לידיה היינו טעמא לפי שהוא גרם ליאוש ע"י הגזילה, ולכן הכא שהיאוש נגרם מחמת שהחפץ נאבד שפיר קונה ביאוש. הקו"ש [ב"ק אות כד] דן בזה היכא שהבעלים ידעו שהחפץ נאבד מהגזול והבעלים התיאשו מחמת האבידה האם הגזול יכול לזכות בה, ומסיק דאינו יכול לזכות.

ב. הקה"י [סימן כח בהסבר ראשון] מבאר דלא חלו עליו דיני גזול כיון שלא גנב מרשות הבעלים, ודמי לגונב מהגנב שנתמעט מכפל, ומבאר הקה"ח הנ"ל שנתמעט מכל דיני גזילה וגם נתמעט מחיוב השבה. מיהו הקה"ח כתב שנתמעט גם מהלאו דגזילה והכא אמרינן שעובר בלא תגזול וא"כ מהלאו לא נתמעט. ולפ"ז הכא שליכא חיוב השבה [מדין גזול] קונה ביאוש, דלא נחשב בגדר באיסורא בא לידיה כיון שפטור מהשבה.

ג. הגרנ"ט [סימן קנב הנ"ל כא: אות ט] חוקר בענין אבידה שחייבה תורה בהשבה, האם הגדר שאבידה הוי ממון בעלים ועוברין עליו בלא תגזול, והתורה הוסיפה עוד מצוה של השבה, או דממון שנאבד אינו ממון בעלים, דע"י האבדה נאבדה בעלותו על הממון, אלא שחייבה תורה בהשבה, ועי"ז נשארה בעלותו בממון, ולכן היכא שליכא השבה כגון באבידה מדעת הוי הפקר. ומבאר הגרנ"ט שהרמב"ן

סובר כצד שני ולכן הכא בגזילת אבידה כיון שלכא מצות השבה אחר יאוש אין עליו חיוב השבה מדין גזילה.

ד. הקה"ת [סימן קסג - א] מבאר שרק גזילה כזאת שהיה אסור לו לקחת נחשב באיסורא בא לידיה, אבל כאן שהיה מחויב לקחת הוי בהיתירא בא לידיה אף שכוונתו לשם גזילה, וכיון שבהיתירא בא לידיה קונה ביאוש.

20. דבר יעקב מסכת בבא מציעא דף כו עמוד ב

כא [האי מאן דחזי דנפל זוזי מחבריה **בי חלתא** – לשון הרמב"ם [גזו"א יד - ט] מטבע שנעלם בתוך החול או העפר. הריטב"א כתב שמירי דוקא במטבע שנפל בחול, מפני שנאבד ובודאי מתיאש, אבל כלי שנפל לחול או זוזי שנפל לקרקע אינו מתיאש.

21. תוספות מסכת בבא מציעא דף כו עמוד א

דשתיך - וא"ת וליקני ליה הצירו לבעל הגל או לבעל הכותל וי"ל דאין הצר קונה בדבר שיכול להיות שלא ימצאנו לעולם כמו הכא שהוא מוצנע בעובי הכותל **וכן מוכח לקמן (עמוד ב) דתנו מצא בחנות ובשולחנות הרי אלו שלו ואין הצירו קונה לחנוני או לשולחני לפי שהמעות הם דבר קטן ואין סופו היה לימצא** וכן לקמן (דף כז.) דקאמר לא שנו אלא בלוקח מן התגר דאז הוי שלו ולא אמרי' דקנה אותם תגר כשהיה ברשותו.

22. הערות הגרי"ש אלישיב מסכת בבא מציעא דף כו עמוד ב

מתני' מצא בחנות. רש"י פ"י דמירי באין בו סימן. ויש ראשונים שחולקים, ואין צריך להכריז ואף ביש בו סימן שרי, ומאחר דגם גויים באים לחנות, ואפשר דדוקא במקום שיש שם רוב עכו"ם. ע"י תוס' וריטב"א.

23. דבר יעקב מסכת בבא מציעא דף כו עמוד ב

כג [מצא בחנות הרי אלו שלו - א. התוס' [לעיל ע"א] והראשונים כאן מקשים למה לא קנה בעל החנות בקנין חצר. **א. התוס' מתרצים שמעות הם דבר קטן שאין סופו להמצא. וכוונתם דאף דחצרו קונה שלא מדעתו, היינו משום שמסתמא יש דעת שרוצה לקנות מה ששכיח שיכנס לחצר, אבל לקנות דבר קטן שאינו שכיח להמצא ליכא דעת.**

המהר"ם ש"י (כו א) מקשה שהתוס' כאן [ד"ה אפ'] מפרשים דהמשנה מירי במצא מעות צרוורין, וא"כ הוי דבר גדול שסופו להמצא. ותירץ דאין קושיהם שבעל החצר יקנה בחצר מה שמונח ע"ג השולחן דאינו משתמר, והוי חצר שאינה משתמרת שאינה קונה, וכל קושיהם רק ממעות שנפלו על הארץ, שאין הנכנסים רואים אותם, והם דבר קטן שאין סופו להמצא. מיהו קשה דחצר שאינו משתמר קונה אם עומד בצדו. ואולי כוונתו שאינו יכול לשמור אף אם ירצה. החת"ס [תשובה או"ח סימן מד] כתב שהתוס' לעיל לפי שיטת רש"י שאינו גורס צרוורין, וא"כ מירי דבבר קטן. [והתוס' כאן יתרוצו כמו הרא"ש].

ב. הרא"ש מתרץ דכאן אין הצירו קונה שלא מדעתו אף שעומד בצד הצירו כיון שרבים נכנסים ויוצאים, ואינו יכול לעכב עליהם שלא יטלו המעות. החת"ס מבאר שהרא"ש לא ניחא ליה לתרץ כתוס' כיון שגורס שמירי בצרוורין שאינו דבר קטן.

ג. הרמב"ם [גזו"א טז - ד] תירץ דאין הצירו קונה שלא מדעתו כיון שאינה משתמרת, ואף שהוא עומד בתוכה מ"מ בעי לומר תקנה לי חצרי.

גם הרשב"א הביא תירוץ זה, וכתב שהוי מחלוקת ראשונים האם בעי לומר תקנה לי חצרי. והתוס' שלא תירצו כן לשיטתם [לעיל יא. ד"ה זכתה] שס"ל שא"צ לומר תקנה לי חצרי, והגר"א שם מציין דהרמב"ם [גזו"א טז - ד ויז - ה] פליג אתוס'.

ד. הרשב"א, הר"ן, הנ"י והראב"ד בהשגות תירצו, דבתחילה כאשר האובד הניח המעות עדיין אין יאוש כיון דקיי"ל יאוש שלא מדעת לא קני, ורק כשנוכח אח"כ איכא יאוש, וכיון שכבר הונח בחנות מקודם הוי באיסורא בא לידיה, ואין בעל החצר יכול לקנות ביאוש...

24. חדושי הרשב"א על מסכת בבא מציעא דף כו/ב

מצא בחנות הרי אלו שלו ... **וא"ת תקני ליה חצרו לבעל החנות. איכא למימר משום דהוי חצר שאינה משתמרת, ואע"ג דהוא עומד בצדה דצריך הוא לומר תזכה לי שדי, וכדתנן (לעיל יא, א) ואמר זכתה לי שדי**

זכתה לו שדהו, ולפי מה שכתבתי אני (שם ד"ה ואמר) שאינו צריך לומר זכתה לי שדיי), שאני הכא דהוא רשות הרבים, שהחנוני רוצה הוא בכניסת הרבים שיקנו ממנו, והרי היא כרשות הרבים. וכל זה לדעת רבא דאמר יאוש שלא מדעת קונה, אבל לאביי דאמר אינו קונה וקיל"ן כותיה, אי אפשר לחצירו לקנות לו, משום דבאסורא בא לו ותו לא קניא כידו:

25. דבר יעקב מסכת בבא מציעא דף כו עמוד ב

כה] מתניתין קשיתיה מאי אריא דתני בין הכסא לשולחני של שולחני ליתני על שולחן - לכאורה קשה שזה הדיוק שהגמ' לעיל דחתה משום שאפשר לדייק מהרישא להפך [לפני שולחני הרי אלו שלו הא ע"ג שולחן לשולחני]. המהרש"א מבאר שבגלל הקושיה הזאת הרא"ש אינו גורס הראיה הזאת ורק גורס הראיה מדלא קתני מצא בשולחנות כדקתני רישא מצא בחנות. גם הריטב"א והרשב"א והראב"ד בשיטה אינם גורסים הראיה הראשונה.

המהרש"א מתרץ שהגמ' עכשיו אינה סוברת שיש מהרישא דיוק להפך כיון שאפשר לפרש שלפני השולחני כולל ע"ג שולחן, דאם בא למעט ע"ג השולחן הול"ל מצא לפני השולחן, וכע"ז כתב התו"ח. הבית אהרן מבאר שאין הכוונה שיש שתי ראיות שכל אחת לבד הוי ראיה, אלא הכוונה שבין מהרישא בין מהסיפא יש דיוק כמו ר' אלעזר שעל השולחן הוי שלו, [כלומר אין דיוק הפוך מהרישא אלא גם מהרישא יש דיוק כמו ר' אלעזר], וא"כ ע"כ כוונת המשנה ברישא שלפני השולחני כולל ע"ג השולחן.

1. דף על הדף בבא מציעא דף כו עמוד ב

בגמ': ראה סלע שנפלה כו' לא תוכל להתעלם.

בתשובות הגאון רבי חיים קנייבסקי [שליט"א] שנדפסו בסוף ספר משנת פקוח נפש (סי' ק"ח) מובאת **שאלה**. האם יש חיוב מדין השבת אבידה לחפש את האבידה, כגון אדם שנפל לו יהלום בדרך, ואינו יכול לחפש אותו בשטח כ"כ גדול, האם חייבים לעזור לו לחפשו, או שמצות השבת אבידה היא רק אם "רואים" את האבידה חייבים להשיבה, אבל אין חיוב לילך ולחפש את האבידה. **תשובה**. מסתבר שאין בזה מצות השבת אבידה. ע"כ.

2. דף על הדף מסכת בבא מציעא דף כו עמוד ב

י] ואמר רבא ראה סלע שנפלה נטלה לפני יאוש ע"מ לגזולה עובר בכולן - רש"י מפרש דמיירי בלית ביה סימן, וכן מפרשים הרמב"ן הרשב"א והג"י [ריטב"א ותור"פ חולקים].

וכתב בחי' ר' מאיר שמחה [ד"ה וראיתי] שמכאן סתירה לדברי רע"א [הנ"ל כא: אות ד] דהמוצא דבר שאין בו סימן ולא ידעו בעלים מהנפילה, אינו חייב להגביה, ומי שיגביה החפץ אינו חייב בשמירת החפץ עבור הבעלים, ואינו חייב בהכרזה, ומקשה רמ"ש מהכא שרש"י מפרש שמירי בלית ביה סימן ולא שהה כדי שימשמש בכיסו וא"כ לא ידעו הבעלים מהנפילה, ואעפ"כ עובר בכולן. וכן קשה מהא דאמרינן לעיל ראה סלע שנפל משנים חייב להשיב אף על פי שאין בו סימן [כמש"כ התוס'].
הברכ"א מתרץ דברי רע"א הם היכא שאינו יודע ממי נפל ולכן כיון שאין עומד להתברר מי הבעלים א"צ להגביה ולהחזיר לבעלים, [וא"צ לחשוש שמא הבעלים יביאו עדים שמכירים החפץ בטביעת עין], אבל כאן שראה ממי נפל איכא מצות השבה.